

II. Közigazgatási adatvagyon, adatgazdálkodás és nyílt adatok

Orbán Anna

DOI: 10.36250/00732.02

A fejezet célkitűzése

Az elmúlt évtizedek társadalmi, gazdasági fejlődésének középpontjában az információs társadalom kiépítése és fejlesztése állt. Napjainkban soha nem látott mennyiségű és részletezettségű adat keletkezik az emberek tevékenységével (munka, tanulás, kutatás, ügyintézés, szórakozás stb.) és az intelligens eszközök működésével kapcsolatban egyaránt. Mára az adatok (és a bennük rejlő információk) a gazdasági és társadalmi jólét növekedésének egyik legfontosabb tényezőjévé váltak. Az adatforradalom kihívásaira nemzeti és szervezeti szinten is reagálni kell, fejlesztve az adatközpontú folyamatokat, hozzájárulva az adatvezérelt gazdaság kialakításához.

A közszféra tevékenységeinek végrehajtása elképzelhetetlen nyilvántartások nélkül, az információs tevékenységek meghatározó eleme az adatgyűjtés, az adatfeldolgozás és az adatszolgáltatás. A különböző nyilvántartásokban keletkező hatalmas adattömeg a közigazgatás adatvagyonát képezi. A kormányzati adatpolitika alapján a közigazgatás egyik kiemelt feladata az adatokkal való hatékony gazdálkodás, az adatok hasznosítása és újrahasznosítása, a nyilvántartások együttműködésének biztosítása az adatvédelmi követelmények betartásával.

A fejezet a Közszolgálati információs rendszerek és adatok, adatbázisok, illetve nyilvántartások fejezet (lásd VII. fejezet) ismereteire építve célul tűzi ki, hogy megismertesse az Olvasóval az uniós és a hazai adatpolitikai stratégiai célokat, elvárásokat, az azok megvalósulásához kapcsolódó teendőket, valamint a témakör legfontosabb szakkifejezéseit, elsősorban a közszférára vonatkozóan. A fejezet anyagának elsajátítása alapján tisztában lesz az alapfogalmakkal, az adatpolitika közigazgatási jelentőségével, a kitűzött uniós és nemzeti célokkal, képes lesz felismerni az adatvagyon hasznosításából származó lehetőségeket, valamint az adatközpontú közigazgatás megvalósítását segítő tényezőket.

1. Bevezetés, alapfogalmak

Napjainkban egyre nyilvánvalóbb, hogy a gazdaság és a társadalom új hajtóereje az adat. A digitális adatok nélkülözhetetlen erőforrások a gazdasági növekedés, a versenyképesség, az innováció, a munkahelyteremtés, illetve a társadalmi fejlődés szempontjából. Az információs társadalom korának egyik jellemzője annak felismerése, hogy „az információ tudás, az információ hatalom”. Az információ birtoklása és megosztása létszükségletté vált. Nem mindegy, hogy ki mennyi és milyen minőségű információval rendelkezik.

A megalapozott döntésekhez valós adatokra van szükség, amelyek minden szükséges információt tartalmaznak. A szervezetek számos adatot halmoznak fel, tárolnak. Felmerül azonban a kérdés, hogy ki fér hozzájuk, milyen céllal. Biztos mindenkivel előfordult már, hogy ügyei intézése során olyan adatokat, dokumentumokat kértek tőlük, amelyeket korábban az adott szervezet számára már leadtak, vagy amelyek egy másik hivatalnál elérhetők. Miért kell újra és újra megadni az adatokat? Miért nem veszi át a hivatal az adatokat a másik hivaltaltól? Miért korlátozott a hozzáférés egyes adatokhoz?

Stratégiai cél az előállított és összegyűjtött adatokban rejlő lehetőségek megismerése és kihasználása, az információkinyerés és az információmegosztás javítása, ami biztosítani tudja a különböző szintű döntések megalapozását, jobban követhetővé teszi a döntések következményeit, amely által hatékonyabbá válhat az egész közzolgáltatás működése. Adatalapú döntések akkor lehetségesek, ha a döntéshez minden szükséges adat rendelkezésre áll, és a vezetés a valós és aktuális adatok megfelelő értékelése alapján tud dönteni. Hosszabb távon ez az előfeltétele az adatvezérelt közigazgatás megvalósulásának.

A fejezet a közzféra adataival kapcsolatos fő témákat tekinti át, de ezt megelőzően kulcskérdés bizonyos gyakran használt fogalmak megismerése az egységes értelmezés biztosítása érdekében.

1.1. Adat, személyes adat és közadat

Adatvédelmi szempontból el kell különíteni a személyes adatokat a közadatoktól. A személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága alapjog. Jogszabály rögzíti a különböző adatkezelések jogszerűségének általános feltételeit, ezen belül egyrészt a személyes adatok kezelésének garanciális szabályait és az érintett információs önrendelkezési jogait, másrészt a közérdekű adatokhoz való hozzáférés módját és egyéb feltételeit.

Személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Személyes adat a név, a cím, a születési dátum, de például a fénykép, a telefonszám és az e-mail-cím is. Ezek az adatok védettek, tehát csak az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlenül szükséges, a cél elérésére alkalmas adatok kezelhetők – a szükséges mértékben és ideig. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. Az érintettel akkor állítható helyre a kapcsolat, ha az adatkezelő rendelkezik azokkal a technikai feltételekkel, amelyek a helyreállításhoz szükségesek.

„[S]zemélyes adat: az érintettre vonatkozó bármely információ” (2011. évi CXII. törvény 3. §).

A személyes adatok többségének kivételével a közzsféra adatai nyilvánosak, korlátozás nélkül megismerhetők, közzétételüket jogszabály írja elő.

„[K]özadat: az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvényben meghatározott közérdekű adat és közérdekből nyilvános adat” (2012. évi LXIII. törvény 4. §).

A közadatok kategóriája két részre osztható a közérdekű adatok és a közérdekből nyilvános adatok körére.

A közérdekű adatok közé tartoznak például a közfeladatot ellátó szervezetek, személyek hatáskörére, illetékességére, elérhetőségére, a gazdálkodásra, a szakmai tevékenységre, a jogi szabályozásra, környezetre vonatkozó adatok.

„[K]özérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat” (2011. évi CXII. törvény 3. §).

A közérdekből nyilvános adatok körébe tartoznak egyes személyes adatok, például a közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörében eljáró személy neve, feladatköre, munkaköre, vezetői megbízása.

„[K]özérdekből nyilvános adat: a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli” (2011. évi CXII. törvény 3. §).

A közadatok körének meghatározásakor alapvető jelentőségű annak eldöntése, hogy az adatokat kezelő szerv, személy közfeladatot ellátó szervnek, személynek minősül-e. Bár a jogszabály nem sorolja fel ezeket tételesen, de ebbe a körbe tartoznak az államigazgatási szervek, a helyi önkormányzatok, a törvény vagy kormányrendelet által közigazgatási hatósági jogkör gyakorlására feljogosított egyéb jogalanyok, valamint jogszabály által előírt vagy szerződés alapján közszolgáltatást nyújtó egyéb szervezetek is.

„[K]özfeladatot ellátó szerv: állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy” (2012. évi LXIII. törvény 4. §).

A 2012. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Közadat tv.) bevezette a kulturális közadatok fogalmát is. Ebbe a körbe lényegében a múzeumok, könyvtárak, levéltárak és egyéb kulturális intézmények által jogszabály alapján vezetett nyilvántartások adatai, valamint a nyilvántartásokban szereplő kulturális javakról készült digitális másolatok tartoznak.

1.2. Információ, közzsféra-információ (PSI)

Témánk szempontjából kiemelt fontosságú a közzsféra-információ (Public Sector Information – PSI) fogalma.

„Közsféra-információk a közsféra által vagy számukra előállított, létrehozott, összegyűjtött, feldolgozott, megőrzött, kezelt, terjesztett vagy finanszírozott információk, információs termékek és szolgáltatások.” (OECD, 2008)

Az Európai Unió 2003/98/EK- (PSI-) irányelve más megközelítést, fogalomrendszert alkalmaz, bár az átfedések felismerhetők:

„A közsféra számos területről széles körben gyűjt, állít elő, dolgoz fel és terjeszt információkat, így szociális, gazdasági, földrajzi, időjárásra, turizmusra, üzleti életre, szabadalomra és oktatásra vonatkozó információkat.” [2003/98/EK irányelv (4)]

A PSI-irányelv az információs piac zavartalan működése érdekében a közigazgatási szervek birtokában lévő dokumentumok hozzáférhetőségét, további felhasználásának a támogatását célozta meg. Az irányelv hazai megvalósítása során azonban ügyelni kell arra, hogy a közigazgatási szervek és ezen belül a közjogi intézmények uniós fogalma nem feltehető meg pontosan a magyar szóhasználatnak:

„Közigazgatási szerv: az állam, a területi önkormányzatok, közjogi intézmények, valamint az ilyen hatóság vagy hatóságok, illetve közjogi intézmény vagy közjogi intézmények által létrehozott társulások.” (2003/98/EK irányelv 2. cikk)

„Közjogi intézmény minden olyan intézmény,

- amely kifejezetten közfeladat ellátására jött létre, és amely nem ipari vagy kereskedelmi jellegű, továbbá
- amely jogi személyiséggel rendelkezik, valamint
- amely pénzügyi fenntartása többségi részben az állam, vagy a területi vagy a települési önkormányzat, vagy egyéb közjogi intézmény feladata; vagy amelynek igazgatása ezen intézmények felügyelete alatt áll; vagy amelynek olyan ügyviteli testülete, igazgatósága vagy felügyelőbizottsága van, amely tagjainak több mint a felét az állam, a területi vagy a települési önkormányzat, vagy egyéb közjogi intézmény nevezi ki.” (2003/98/EK irányelv 2. cikk)

1.3. Nemzeti adatvagyon

A nemzeti adatvagyon fogalmát bővebb és szűkebb értelemben is használhatjuk attól függően, hogy csak a közsférára vonatkoztatjuk, vagy kiterjesztjük a magánszférára is. Az Adatvagyon tv. (2010. évi CLVII. törvény) a szűkebb értelmezést használja.

„[N]emzeti adatvagyon: a közfeladatot ellátó szervek által kezelt közérdekű adatok, személyes adatok és közérdekből nyilvános adatok összessége” (2010. évi CLVII. törvény 1. §).

Ebbe a szűkebb körbe tartoznak az államigazgatási vagy helyi önkormányzati feladatot, továbbá jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervek vagy személyek kezelésében lévő hatósági nyilvántartási adatok, jogi normákkal és egyéb szervezeti normákkal összefüggő adatok, közművelődési és kulturális gyűjteményi adatok, illetőleg más (például levéltári) archívumok adatai, a statisztikai adatok, a téradatok, a meteorológiai adatok, a közfeladatok ellátásával és a közszolgáltatások nyújtásával összefüggő egyéb leíró adatok.

A *Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010–2014* célul tűzte ki a nemzeti adatvagyon hatékony felhasználását. A tervben a nemzeti adatvagyon bővebb értelmezése jelenik meg:

„Mindazok az adatok és információk a nemzeti adatvagyon elemeit képezik, amelyek a társadalom, a gazdaság, az állam működéséhez, a nemzethez és annak kultúrájához tar-

toznak [...] A nemzeti adatvagyon nem azonos a kormányzat által kezelt adatokkal, annál sokkal bővebb. Ugyanakkor nem minden, a kormányzat által kezelt adat és információ része a nemzeti adatvagyonnak.”

A nemzeti adatpolitika is kiterjesztően értelmezi a nemzeti adatvagyon fogalmát, beleérti a közzsféra mellett a magánszféra által kezelt adatokat is.

A nemzeti adatvagyon fő összetevői ennek megfelelően a következők:

- Közadat
 - Közérdekű adat
 - Közérdekből nyilvános adat (egyes személyes adatok)
- Magánadat
 - Személyes adat
 - Üzleti adat

A közadatok és magánadatok is lehetnek nyíltak és zártak. A nyílt adatok – köztük a nyílt közadatok – bárki számára ingyenesen hozzáférhetők és bármely célból újrahasznosíthatók. Többségükben a közadatok nyíltak, de ez természetesen nem vonatkozik a személyes adatokra (egyes jogszabályban megadott kivételektől eltekintve), a minősített adatokra és egyéb korlátozott hozzáférésű adatokra. A magánadatok egy része is lehet nyílt (például cégek, szervezetek nyilvános információi). Az Open Knowledge Foundation (2012) széles körben elfogadott megfogalmazása alapján:

„Nyílt az olyan adat, amely bárki által szabadon felhasználható, újrahasznosítható és terjeszthető, legfeljebb a forrásra történő hivatkozás, illetve az eredetivel azonos vagy hasonló licencfeltételekkel történő továbbadás írható elő” (MUNK et al. 2014, 147).

2. Adatvagyon és adatgazdálkodás

Az üzleti siker egyik kulcstényezője a vállalati adatvagyon és az arra épülő információk minősége. A szervezetek számára kiemelten fontos az összegyűjtött adatok hatékony kezelése és elemzése. Ehhez fel kell térképezni a vállalat (szervezet) rendelkezésre álló adatait, amely adatok keletkezhetnek a szervezet működése során (belső adatok), vagy érkezhettek a külső környezetből (külső adatok).

Az adatok feltérképezése (ki milyen adatot mikor, hogyan, miért gyűjtött, hol, hogyan tárol, ellenőriz, kinek, hogyan, mikor, mennyiért tesz hozzáférhetővé) során létrejön egy adatszótár (metaadat-katalógus), amely lehetővé teszi az adatforrások regisztrálását, bővítését, felderítését, elemzését és felhasználását, nagyban hozzájárulva az adatok konzisztenciájához és további hasznosításához.

Az adatszótár a nyilvántartásokban (azok adatbázisaiban) található adatelemek rendszerezett gyűjteménye, amely az adatok leírásán túl tartalmazza az adatok kapcsolatrendszerét is.

Az adatvagyon elemei (az adatforrások, tranzakciós adatbázisok, adattárházak stb.) és a közöttük kapcsolatot létesítő (feltáró, elemző) folyamatok hosszú távon biztosíthatják a szervezet céljainak elérését. A felhalmozott adatvagyonból feltárt ismeretek integrálása az üzleti folyamatokba közvetlen versenylőnyt és egyben eredménynövekedést jelent a szervezetek számára.

Egy jól strukturált, megbízható, integrált, könnyen és gyorsan alkalmazható adatvagyon előnyei:

- rugalmasabb változtathatóság;
- hosszú távú megtakarítás;
- tökéletesedő együttműködés (szervezeten belül és szervezetek között);
- összehangoltabb szolgáltatásnyújtás (ügyfelek, partnerek részére);
- jobb adatminőség;
- döntéshozatal jobb támogatása;
- gyorsabb és olcsóbb rendszerfejlesztés.

2.1. Nemzeti adatvagyon

A közigazgatás működésének elengedhetetlen része az adatok gyűjtése és feldolgozása. Ezeket az adatokat nyilvántartásokban rögzítik, tárolják, biztosítva az adatok visszakereshetőségét és az információk kinyerését az arra jogosultak számára. A közigazgatásban jelenleg ezres nagyságrendű az állami nyilvántartások száma, amelyek tartalmát és kezelését számos szempont (többek között szervezeti cél, jogszabályi előírás) befolyásolja. A többszörös adatgyűjtés inkonzisztenciához vezethet, tehát az adatbázisok egymásnak ellentmondó adatokat tartalmazhatnak, ami hibás működést eredményez.

Az elmúlt években kiemelt szerepet kapott a nyilvántartások együttműködése (interoperabilitás), a hatékony adatszere, adatátadás és adatszolgáltatás biztosítása. A nyilvántartások összehangolásához természetesen ismerni kell, mely szervezet milyen adatokat kezel.

A 2010. évi CLVII. törvény bevezette a nemzeti adatvagyon fogalmát az állami nyilvántartásokra vonatkozóan, és ezen nyilvántartások fokozottabb védelme érdekében korlátozta az adatfeldolgozással megbízható személyek és szervezetek körét.

A 38/2011. (III. 22.) Korm. rendelet nevesíti a nemzeti adatvagyon – szűkebb értelmezési – körébe tartozó állami adatbázisokat. A felsorolásban szereplő nyilvántartások kiemelt állami jelentősége megkívánja azok fokozott védelmét, így a jogalkotó rögzítette az adatfeldolgozásra jogosultak körét és az adatkezelés módját.

A nemzeti adatvagyon körébe tartozó néhány ismertebb állami nyilvántartás:

- a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartása;
- elektronikus anyakönyvi nyilvántartás;
- ingatlan-nyilvántartás, az állami ingatlan-nyilvántartási térképi adatbázis;
- nyugdíjbiztosítási nyilvántartás;
- egészségbiztosítási nyilvántartás;
- központi útiokmány-nyilvántartás;
- szabálysértési nyilvántartási rendszer;
- közúti közlekedési nyilvántartás;
- a Nemzeti Adó- és Vámhivatal által kezelt adóhatósági és vámhatósági adatok nyilvántartása;
- cégnyilvántartás;
- az egyéni vállalkozók nyilvántartása;
- bűnügyi nyilvántartási rendszer.

A nemzeti adatvagyon fogalmának bővebb értelmezése további – közszféra és magánszféra – adatokat foglal magában. A következő, 1. ábra áttekinti a négy nagy csoport adatvagyonának főbb összetevőit.

1. ábra

A nemzeti adatvagyon bővebb értelmezése

Forrás: a szerző szerkesztése a Fehér könyv a nemzeti adatpolitikáról (2016) alapján

A nemzeti adatvagyon részei a forgalomképes, a korlátozottan forgalomképes és a forgalomképtelen adatok körébe sorolhatók. Forgalomképtelen, illetve korlátozottan forgalomképes adatvagyonhoz tartoznak a közszféra adatai közül például a minősített adatok, a titkok, a biztonsági okokból korlátozott adatok, a jogi oltalom alatt álló adatok, a magánszféra adatai közül például a személyes adatok, a magántitkok, az üzleti titkok, a jogi oltalom alatt álló adatok.

A nemzet érdekében kiemelten fontos – a napjaink információs társadalmát érő fenyegetések miatt – a nemzeti vagyon részét képező nemzeti elektronikus adatvagyon, valamint az ezt kezelő információs rendszerek, illetve a létfontosságú információs rendszerek és rendszerelemek biztonsága. Az információbiztonság érdekében a nemzeti (állami) adatvagyon részét képező adatok Magyarország területén üzemeltetett és tárolt elektronikus információs rendszerekben, valamint diplomáciai információs célokra használt, zárt célú elektronikus információs rendszerben kezelhetők.

2.2. Adatvagyon-gazdálkodás – az adatgazdaság kialakulása felé vezető út

Az adatvagyonnal kapcsolatos egyes tevékenységek jogszabályban és kormányzati stratégiai dokumentumban történő megjelenítését követően az adatvagyon-gazdálkodás mint komplex tevékenység a közigazgatásban is elvárás lett. A közszféra adathalmazokat állít elő. Az adatok egy részének előállítására törvényi kötelezettség, másik része pedig a feladatellátás

mellékterméke. Ezen adatokhoz való hozzáférés azonban nemcsak a közzsféra, hanem a magánszféra számára is haszonnal járhat, ráadásul a közadatokhoz való hozzáférés alanyi jog. Mégis elenyésző ezen adatok hasznosulása. Az adatgazdálkodás célja az adatvagyon hasznosulásának, az adatok szolgáltatásának elősegítése.

Az Info tv. az adatkezelés és az adatfeldolgozás tevékenységét és a tevékenységeket végző adatgazda, adatkezelő és adatfeldolgozó személyét nevesíti. Ezek a tevékenységek és szerepkörök azonban nem illeszkednek az adatgazdálkodás fogalmához.

„[A]datkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így különösen az adatok gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása, fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők rögzítése” [2013. évi L. törvény 1. § (1)].

„[A]datfeldolgozás: az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől, feltéve, hogy a technikai feladatot az adatokon végzik” [2013. évi L. törvény 1. § (1)].

Az adatgazdálkodás azonban több mint egyszerű adatkezelés és adatfeldolgozás. Lényege az adatokkal mint erőforrásokkal való átfogó, hatékony és eredményes gazdálkodás. A helyesen kialakított adatgazdálkodás nagymértékben segíti a hatékony működést kormányzati és üzleti szervezeteknél egyaránt. Az adatgazdálkodás elsődleges feladata, hogy az adatok használatát a szervezeten belül összehangolja – szolgáltatásokat nyújtva az adatok és adatleírások valamennyi szervezeti felhasználójának.

Az adatgazdálkodás rendeltetése, hogy:

- megállapítsa és előmozdítsa a fogalmak közhasznú meghatározásait, ezzel javítsa a megértést és segítse a kommunikációt;
- a szervezetek adatairól szóló információt készen hozzáférhetővé tegye azok számára, akiknek szükségük van rá;
- biztosítsa azokat a kereteket, amelyek közepette a rendszerfejlesztések tervezhetők;
- tegye lehetővé az operatív adatok megosztását;
- állapítsa meg a jelenleg nem rögzített adatok körét, ezáltal is javítsa a vezetés rendelkezésére álló információ minőségét és időszerűségét.

A hatékony adatgazdálkodás nem egyszerűen technikai kérdés, az adatkezelés több szempontú (jogi, pénzügyi, technikai, szervezeti szerepkörök és folyamatok szerinti) megközelítést igényli.

Az adatgazdálkodás (-menedzsment) számos területet hangol össze, így keretrendszernek tekinthető, amely több rész-, illetve tudásterületre bontható. Az adatgazdálkodás irányítása a rendszeren belül, mint az összes adatmenedzsment-területet egységbe foglaló elmélet, a középpontban helyezkedik el (lásd 2. ábra).

2. ábra

Az adatgazdálkodás tudományterületei

Forrás: DAMA International, 2013

A DAMA International (2013) Data Management Body of Knowledge (DAMA-DMBOK) ismertetője alapján az adatgazdálkodás főbb területei a következők:

- Adatgazdálkodás-irányítás (Data Governance): tervezés, felügyelet és irányítás, az adatok kezelése, felhasználása és az adatokhoz kapcsolódó erőforrások területén.
- Adatarchitektúra-kezelés (Data Architecture): adatarchitektúrák kialakítása.
- Adatmodellézés és tervezés (Data Modelling & Design): elemzés, tervezés, fejlesztés, tesztelés és karbantartás.
- Adattárolás és műveletek (Data Storage & Operations): strukturált fizikai adattárolás fejlesztése és menedzselése.
- Adatbiztonság (Data Security): adathozzáférés szabályozása, adatvédelem és biztonság.
- Adatok integritása és együttműködése (Data Integration & Interoperability): adatok megszerzésének, kibontásának, átalakításának, mozgatásának, szállításának, cseréjének, virtualizációjának, társulásának operatív támogatása.

- Dokumentum és tartalom (Document and Content): tárolás, védelem, indexelés és adathozzáférés strukturálatlan források esetén, biztosítva ezen adatok integritását és együttműködését a strukturált (adatbázis-) adatokkal.
- Referencia és törzsadat (Reference and Master Data): megosztott adatok kezelése a redundancia csökkentése és a magasabb adatminőség elérése érdekében a szabványos definíciók és adatok felhasználása által.
- Adattárház és üzleti intelligencia (Data Warehousing and Business Intelligence): adatelemzési folyamatok menedzselése, az üzleti döntések támogatása.
- Metaadat (Meta-data): metaadatok gyűjtése, kategorizálása, karbantartása, integrálása, ellenőrzése, kezelése és publikálása.
- Adatminőség (Data Quality): definiálás, monitorozás, az adatok integritásának karbantartása, az adatok minőségének növelése (2. ábra)

Az adat korlátlanul előállítható erőforrás, de az adathalmazokban rejlő potenciális haszon csak akkor aknázható ki, ha biztosítják azok hozzáférhetőségét. Ma már nem kérdés, hogy szükséges-e az információk megosztása, de a megvalósítás módja és pénzügyi háttere még nem tisztázott. A 21. században megkezdődött a gazdaság adatközpontúvá válása, és ez az átalakulás fokozatosan kiterjed a közigazgatásra és az egész társadalomra.

3. Nyílt adatok és nyílt kormányzás

A digitális egységes piac szempontjából kulcsfontosságú az adatok nemzeti határokon átnyúló hatékony megosztása és cseréje az adattértékláncokon belül és a különböző ágazatok között. Hasonlóképpen fontos a tudományos kutatási adatok átjárhatósága annak érdekében, hogy a K+F-adatok ökoszisztémája teljes mértékben hozzájáruljon a jövőbeni gazdasági növekedéshez.

A nyílt adatok felé történő elmozdulás szervezeti és nemzeti szinten is egyre jellemzőbb, így kihasználva az adatok további felhasználásából eredő, átláthatóságot, közigazgatási hatékonyságot és gazdasági lehetőségeket eredményező előnyöket. A nyílt közigazgatást és nyílt kormányzást uniós és nemzeti szintű stratégiák, programok támogatják a jogszabályi környezet biztosításával és gyakorlati intézkedésekkel (például adatok előállítását gépileg olvasható formátumban, adatportálok létrehozása) egyaránt.

3.1. Nyílt adatok

A nyílt szabványok, valamint a nyílt adatokat támogató kezdeményezések hozzájárulhatnak a technológiák, tudományágak és országok közötti adatmegosztást gátló akadályok leküzdéséhez.

A közadatok nyilvánossága az információs szabadságra épül. A nyílt adatok – közadatok és magánadatok részeként – olyan általános információk, amelyek használata, további felhasználása vagy újraelosztása bárki előtt – díjtanulva vagy a határkölségek fejében – nyitva áll.

A nyílt adatok legfontosabb jellemzői:

- az adatok teljeskörűen elérhetők és könnyen hozzáférhetők ingyen vagy nem drágábban, mint az előállítási költségük;
- az adatok informatikai eszközökkel feldolgozható nyílt formátumban állnak rendelkezésre;
- online elérhetőség, kereshetőség és webes letöltés lehetősége;
- jogilag nyílt, tehát korlátozásoktól mentes, tetszőleges célú felhasználás és újrafelhasználás engedélyezése;
- nem zárható ki egyetlen felhasználási terület, személy vagy csoport sem a felhasználásból, az újrahaznosításból és a továbbterjesztésből.

A technológia ma már lehetővé teszi, hogy egyes adatokhoz, adatsoportokhoz megtalálhatók legyenek – például a weben keresztül – más adatbázisok hozzájuk kapcsolódó adatai. A globális adattér kialakítása igényli a különböző forrásokból származó, heterogén adatok összekapcsolását, lehetővé téve az adatok egységes elérését, szabványos adatmodellekre épülő kezelést.

A nagy értékű, többnyire a közzeférából származó információ új, többletértékkel rendelkező szolgáltatások alapja lehet, viszont további felhasználásuk más szervezetek (közzféra és üzleti szféra szereplői), valamint a magánemberek számára sokszor nehézségekbe ütközik. Bár a technológiai fejlődés és a különböző fejlesztések új lehetőségeket biztosítanak a közadatok nyilvánossá tételéhez, további felhasználásához, de továbbra is találkozhatunk gátló tényezőkkel.

Kihívást és akadályt jelenthet a közadatok hozzáférhetősége szempontjából:

- a jogszabályi keret (például adatforrás monopolhelyzetének előírása, a hozzáférés ingyenessége vagy a határköltség megállapítása);
- szervezetek tájékozatlansága, gondolkodásmódja (például az adatok feletti rendelkezés elvesztésétől való félelem);
- gyakorlati és technikai problémák (például gépi olvashatóság, interoperabilitás hiánya).

A Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (2014–2020) digitális államhoz kapcsolódó célkitűzéseinek egyike az állami érdekkörbe tartozó információk és tartalmak széles körű digitalizációja és nyilvános hozzáférhetővé tétele. A cél megvalósításának eszközrendszereként a digitális adatvagyon hozzáférhetővé tételét jelölték ki.

A stratégiában konkrét intézkedéseket (akciókat) is megfogalmaztak:

- A3 – a digitalizálandó gyűjtemények körének felmérése (könyvtári, levéltári, kulturális, művészeti stb.), e-levéltári fejlesztések;
- A4 – az EU közadatok újrahaznosítását szabályozó irányelvének teljes körű implementálása, biztosítva a gyakorlatban is a közadatvagyon nyilvános hozzáférhetőségét, átlátható viszonyokat teremtve a közadatok újrahaznosításának piacain.

A nyílt adatok felhasználása számos előnnyel járhat. A tudományos eredmények és kulturális javak elérése segíti az újabb kutatásokat, hozzájárul a magasabb szintű oktatáshoz, a közigazgatási adatok szabad hozzáférhetősége növeli a közszolgáltatások színvonalát,

a közigazgatás átláthatóságát, elszámoltathatóságát, valamint az adatok gazdasági és társadalmi célú hasznosítását.

Magyarországon a közadatok használatát alapvetően két törvény szabályozza:

- a 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról meghatározza az alapvető fogalmakat (például személyes adat, közérdekű adat, közérdekből nyilvános adat), valamint rendelkezik az információszabadsággal, az átláthatósággal és az adatvédelemmel kapcsolatos kérdésekben;
- a 2012. évi LXIII. törvény a közadatok újrahasznosításáról meghatározza az újrahasznosítással kapcsolatos alapvető fogalmakat, alapelveket, és rendelkezik az eljárást illetően.

Az adatok további felhasználása során is figyelemmel kell lenni azonban az adatvédelmi szabályokra, valamint mások szellemi tulajdonjogaira. A közadatok nyilvánosság tételére, illetve a személyi adatok védelmére irányuló célkitűzések kiegészíthetik egymást, amennyiben a közszféra proaktív és megfontolt módon jár el az információkezelés terén.

3.2. Nyílt kormányzás

A nyílt adatok egyaránt elősegítik az innovációt, a gazdasági növekedést, a közigazgatás működésének hatékonyságát és a nyílt kormányzást. A nyílt kormányzás napjaink egyik világszerte fontosnak tartott kormányzati, közigazgatási célkitűzése, amelynek alapja a kormányzati adatok nyílt hozzáférhetősége azok felhasználása, újraelosztása, feldolgozása érdekében, bárki számára, ingyenesen vagy mérsékelt díj mellett.

A jó kormányzás elemei a közjó szolgálata, az állampolgárok támogatása, a jogszerűség, a méltányosság és a felelősség. Hasonlóan fontos tényező az átláthatóság, a számonkérhetőség biztosítása, az érdekeltek bevonása a döntésekbe, amelyek az információkhoz való hozzáférés alapján valósulhatnak meg. A jó kormányzás tehát egyben nyílt kormányzást is jelent, amelynek alapelvei az átláthatóság, a részvétel és az együttműködés.

A nyílt kormányzás lényege, hogy az állampolgárok hozzáférhetnek a kormányzat által előállított és kezelt információkhoz, dokumentumokhoz, illetve a kormányzati eljárásokhoz (GODA 2011).

A 2011-ben létrejött Nyílt Kormányzati Együttműködés négy pillérre épül fel:

- átláthatóságra,
- elszámoltathatóságra,
- társadalmi részvételre,
- folyamatos technológiai innovációra.

A nyílt kormányzás nem választható el a nemzeti adatpolitikától, és egyben meghatározó szerepű a nemzeti (köz)adatvagyon hasznosítását illetően.

A közadatok elérhetővé tétele:

- gazdasági növekedést gerjeszt;
- javítja a kormányzati szolgáltatások minőségét;
- támogatja a nyílt kormányzás megvalósulását (csökkenti a korrupció, a pazarlás és visszaélés lehetőségét a kormányzati programok végrehajtásában).

3.3. Nyílt adatok az unió gazdasági és politikai törekvéseiben

Az Európai Unió több kezdeményezésében is foglalkozott a nyílt adatok kérdésével:

- PSI-irányelv – a közzféra információinak további felhasználása (2003, módosítása 2013-ban, majd 2019-ben);
- INSPIRE-irányelv – Európai Téradat Infrastruktúra létrehozása és működése (2007);
- Európai Digitális Menetrend (2010–2020);
- Nyíltadat-stratégia – az innováció, a növekedés és az átlátható kormányzás mozgatórugói (2011–2020);
- Adatközpontú gazdaságstratégia – Úton a prosperáló adatközpontú gazdaság felé (2014–2020);
- Európai digitális egységes piaci stratégia (2015–2020).

Az Európai Unió folyamatosan igyekszik felhívni a tagállamok figyelmét az adatokban rejlő hatalmas lehetőségek kiaknázására. Hagyományosan a közadatok felhasználása a közigazgatás, a közzféra intézményeire korlátozódik. A közigazgatás, a közzféra hatalmas mennyiségű adatot hoz létre, ezzel az egyik leghatalmasabb információforrás Európában. A közadatok újrafelhasználásán alapuló szolgáltatások már korán megjelentek, például a GPS, az időjárás előrejelzések, a pénzügyi és biztosítási szolgáltatások.

Az Európai Unió PSI-irányelve szerint minden olyan információ, tartalom, amely egy adott ország törvényei szerint hozzáférhető az állampolgárok (civil szervezetek stb.) számára, egyben újrahasznosítható is, azaz megosztható másokkal. Alapesetként ezért az információt előállító közigazgatási szervezet csak határkötséget (másolási, hozzáférhetőségi költségeket) számolhat fel.

Az irányelv hatásköre kiterjed meghatározott kulturális intézményekre (könyvtárakra, múzeumokra és levéltárakra) is. Ezekre az intézményekre más szabályok vonatkoznak, esetükben az újrahasznosítás nem általános jog. Ezen a területen a költségek tükrözhetik a teljes költségeket, beleértve az észszerű hasznot is. A kulturális intézmények, ha szükséges, a digitalizációs eredménytermékek biztosítása érdekében köthetnek kizárólagos szerződéseket az újrahasznosítókkal, de az újrahasznosításért felszámított költségeknek, valamint a jogi kereteknek átláthatónak kell lenniük.

Az irányelvek arra szólítják fel a tagállamokat, hogy minél több dokumentumot tegyenek elérhetővé nyílt szabványokon alapuló és gépileg olvasható formátumban.

Az Európai Bizottság nyílt adatokkal kapcsolatos tevékenysége a közadatok (vagy kormányzati, közigazgatási adatok) újrahasznosítására összpontosít.

A támogatás főbb okai:

- a közadatok újrahasznosítása új termékeket és szolgáltatásokat jelenthet;
- a több, nyíltan hozzáférhető adat hozzájárulhat a társadalmi problémák megoldásához;
- a közigazgatási szervezeteken belül és a szervezetek között megosztott adatok növelik a működési hatékonyságot;
- a nyílt adatok elősegítik az állampolgári részvételt a politikai és társadalmi életben, és növelik a kormányzat átláthatóságát.

A nyíltadat-stratégia három egymást kiegészítő elemre épül:

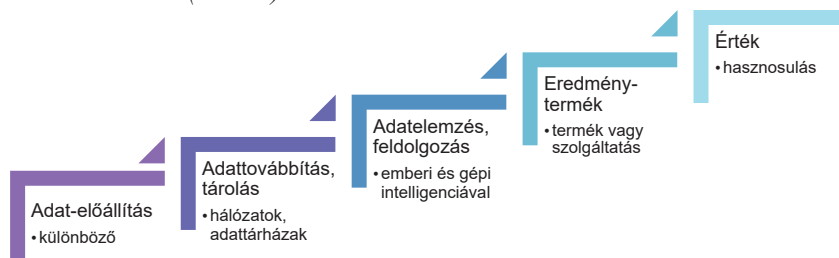
- az adatok további felhasználására vonatkozó keret átalakítása, ideértve a jogi, a nem kötelező erejű és a politikai intézkedéseket;
- finanszírozási eszközök mobilizálása a nyílt adatok előnyben részesítésén keresztül a K+F+I-területen és az infrastrukturális programok során;
- a tagállamok közötti koordináció és tapasztalatsere elősegítése.

Az európai adatgazdálkodás kiépítése része a digitális egységes piac stratégiájának. Az Európai Bizottság ennek megfelelően kidolgozta az EU adatközpontú gazdaságstratégiáját (2014–2020). A kezdeményezés célja a digitális adatokban rejlő lehetőségek legjobb kihasználása a gazdaság és a társadalom javára, kiküszöbölve az adatok szabad áramlásának akadályait, támogatva az európai egységes piac megvalósulását.

Az Európai Unió a nagy értékű adatkészleteket hat nagy kategóriába sorolja, ahol elsődleges fontosságú a közadatok korlátozásoktól mentes megosztása:

- térinformatikai adatok – irányítószámok; országos és helyi térképek (kataszter, topográfia, tengeri régiók, közigazgatási határok stb.);
- földmegfigyelési és környezeti adatok – energiafogyasztási adatok és műholdas felvételek (időjárás-, föld-, vízminőség-, levegőmegfigyelés; energiahasználat, kibocsátási szintek stb.);
- meteorológiai adatok – mérőműszerek lokális adatai és időjárás-előrejelzések;
- statisztikák – demográfiai és gazdasági mutatók (életkor, egészség, munkanélküliség, iskolázottság, GDP stb.);
- vállalati és vállalattulajdonosi adatok – cégjegyzékek és bejegyzési azonosítók (különböző vállalati és üzleti nyilvántartások adatai);
- mobilitási adatok – közlekedési és belvárosi utak adatai (közösségi közlekedési menetrendek, útépitések, közlekedési információk stb.).

Az Európai Bizottság (2017) *Az európai gazdaság kiépítése* című közleményében megfogalmazta, hogy az adatok szabad áramlására vonatkozó indokolatlan korlátozások akadályozhatják az uniós adatgazdaság fejlődését. Ilyen korlátozások többek között a közigazgatási szervek által az adatok tárolási vagy feldolgozási helyével kapcsolatban előírt követelmények. Az adatgazdaság kiépítéséhez az EU egy olyan politikai keret kialakítását igényli, amely az értéklánc egészében lehetővé teszi az adatok tudományos, társadalmi és ipari célokra történő felhasználását (3. ábra).

3. ábra

Adatértéklánc

Forrás: a szerző szerkesztése a *Fehér könyv a nemzeti adatpolitikáról* (2016) alapján

3.4. Nyíltadat-portálok

A közadatok elsődleges felhasználását és másodlagos hasznosítását népszerűsíti és segíti számos nyíltadat-portál.

Az európai adatportál (www.europeandataportal.eu/hu/) az európai nyilvános adatportálokon található, a közsféra információinak metaadatait gyűjti össze. Tartalmazza az adatszolgáltatással és az adatok további felhasználásával kapcsolatos információkat is. Az európai adatportál a teljes adatértékláncot felöleli az adatok közzétételétől az adatok további felhasználásáig. Az oldalon követhető a nyílt adatok európai fejlettségének és a nyíltadat-portálok érettségének mutatói összesítve, illetve tagállami bontásban.

A portál adatkészletei adatkategóriák szerint is böngészhetők. Az adatkategóriák a következők:

- mezőgazdaság, halászat, erdészet és élelmiszer;
- energia;
- régiók és városok;
- közlekedés;
- gazdaság és pénzügy;
- nemzetközi ügyek;
- kormányzat és közsféra;
- igazságügy, jogrendszer és közbiztonság;
- környezet;
- oktatás, kultúra és sport;
- egészségügy;
- népesség és társadalom;
- tudomány és technológia.

A nyílt hozzáférésű adatok európai uniós portálja (<http://data.europa.eu/euodp/hu/home/>) egyablakos hozzáférést biztosít az Európai Unió intézményei, ügynökségei és egyéb szervei által létrehozott és folyamatosan bővített adatkészletek széles köréhez. Az adatportál a nyílt hozzáférésű adatokra vonatkozó európai uniós stratégia kulcsfontosságú eleme. A portál hozzáférést biztosít az Európai Unió intézményei és szervei által közzétett adatokhoz. A portál szabványos katalógusában található összes adat – akár kereskedelmi, akár más célból, a forrás feltüntetésével – szabadon felhasználható.

Magyarországon is több nyilvános adatkatalógus érhető el. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény előírása értelmében közadatkereső (<http://kozadat.hu/kereso/>) használatával bárki hozzáférhet a közzétételre kötelezett szervek által publikált adatokhoz, illetve az arra utaló hivatkozásokhoz.

Az opendata.hu egy ingyenes és nyilvános magyar adatkatalógus. Az oldalt önkéntesek és civil szervezetek hozták létre mint az első magyar nyílt adatokat, adatbázisokat gyűjtő weblapot. Az oldalra szabadon feltölthetők, rendszerezhetők szerzői jogvédelem alatt nem álló, nyilvános, illetve közérdekű adatok. Az oldalon gyűjtött anyagok forrásai egyaránt lehetnek a magyar közigazgatás szervei, tudományos és kulturális intézmények, gazdasági társaság által előállított nyílt adathalmazok, illetve állampolgárok által készített adatok is.

Az Adatozz okosan weboldal (<http://adatozz.opendata.hu/>) elsősorban a nyílt adatokkal kapcsolatos alapvető jogi, kommunikációs és feldolgozással kapcsolatos információkat

gyűjti össze és teszi elérhetővé újságírók, közigazgatásban (állami szektorban) dolgozók és a civilek számára.

Egyes szervezetek hatalmas erőfeszítéseket tesznek a közadatok nyílttá tételéért, hogy bárki hozzáférhessen azokhoz akár személyes, akár üzleti célból. Ezek hasznosulása azonban a várakozások alatt maradt. Az adatok egyszerű közzététele nem elegendő ahhoz, hogy azok hasznossá is váljanak. Az állampolgárokat és a vállalkozásokat nem maguk az adatok érdeklik, hanem azok a szolgáltatások, amelyek ezek alapján valósulnak meg.

A Share-PSI a Jó gyakorlat kezdeményezés részeként ezért felhívást tett közzé nyílt kormányzati adatportálok létrehozására (www.w3c.hu/forditasok/Share-PSI-BP/portal.html), amely mint ökoszisztéma előmozdítja az adatok újrafelhasználását.

4. Adatpolitika – Fehér könyv

Az adatpolitika meghatározza az adatok jogi és fizikai hozzáférhetőségére vonatkozó legfontosabb szabályokat, valamint megfelelő iránymutatásokat tartalmaz az adatok kezelésére és archiválására.

Az adatpolitikai szabályozás többszintű:

- *mikroszinten* az adatpolitika az adatok megszerzésére, előállítására, az adatok kezelésére és az adatokhoz való hozzáférésre vonatkozó legfontosabb elvek, illetőleg szabályok összessége egy-egy szervezetnél, amelyet a gyakorlatban általában szabályzatban rögzítenek;
- *makroszinten* az adatpolitika az állami intézményrendszerhez tartozó – tehát alapvetően közfeladatot ellátó – szervezetek összessége által folytatott adathozzáférési gyakorlatok vonatkozásában határozza meg a legfontosabb működési elveket.

Nemzeti szinten az adatpolitika azon döntések és intézkedések összessége, amelyek célja megteremteni az információk kezelésének és felhasználásának koherens környezetét, az úgynevezett nemzeti adat-ökoszisztémát (*Fehér könyv a nemzeti adatpolitikáról*, 2016, a továbbiakban: Fehér könyv).

A nemzeti adatpolitika főbb területei:

- adatok előállítása és felhasználása, ennek során modern technológiák alkalmazása (számítási felhő, térinformatika, adatbányászat, Big Data technológiák stb.);
- adatszabványok alkalmazása;
- adatvédelem és adatbiztonság;
- szerzői jogi védelem;
- állami nyilvántartásokban kezelt adatok minősége és interoperabilitása;
- szervek közötti adatsere;
- közadatokhoz való hozzáférés biztosítása;
- egyéb nyílt adatokhoz való hozzáférés, nyílt adatok felhasználása;
- közadatok újrahasznosítása;
- együttműködés a releváns piaci, civil és tudományos szereplőkkel;
- az információs piac monitorozása.

A nemzeti adatpolitika tehát magában foglalja

- a közadatok és magánadatok előállítására és kezelésére;
- az állami és önkormányzati szereplőknek a közadatokhoz való hozzáférésére, valamint a rendeltetésük szerint célokra történő felhasználására (elsődleges adathasznosítás),
- a közadatoknak a közfeladat-ellátáson túli szereplők számára történő szolgáltatására (másodlagos adathasznosítás) vonatkozó alapelvek összességét.

A magyar nemzeti adatpolitika fő stratégiai célja egy egészségesen működő nemzeti adatökoszisztéma megteremtése (lásd 4. ábra).

Az átfogó célok az adathasznosítás két kiemelt szintjét jelzik, amely célok a 4-4 sarkalatos célon keresztül valósulhatnak meg:

- A közcélú adathasznosítás feltételeinek javítása.
 - Tudatosság növelése
 - Funkcionális és intézményi feladatmegosztás
 - Felelős adatvagyon-gazdálkodás
 - Bizalom és biztonság erősítése
- A társadalmi és gazdasági célú adathasznosítás lehetőségeinek biztosítása.
 - Az adathasznosítás koordinálása
 - Az adatszolgáltatás egységesítése
 - Kínálat megteremtése
 - Kereslet megteremtése

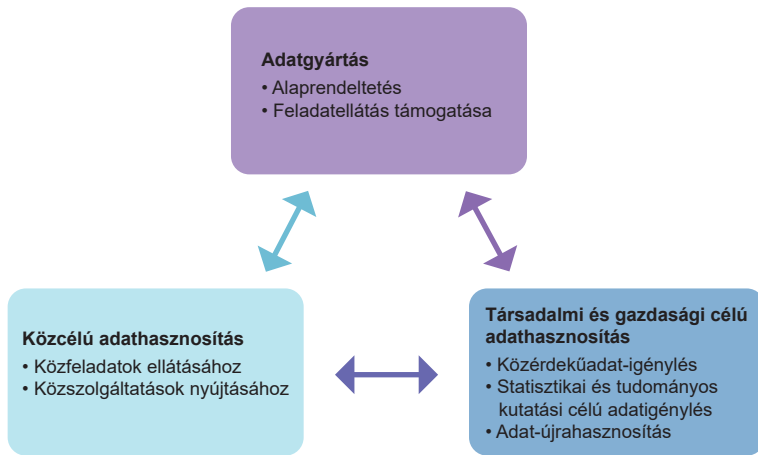
Az elsődleges (közcélú) adathasznosítás kifejezetten az állami és az önkormányzati közfeladat-ellátásban közreműködő intézményi szereplőkhöz kapcsolódik. Az adatfelhasználás célja lehet közfeladatok ellátása vagy közszolgáltatások nyújtása.

A másodlagos (társadalmi és gazdasági célú) adathasznosítás külső szereplők számára elérhető adatszolgáltatás, amely megvalósulhat:

- közérdekű adatigénylés;
- statisztikai elemzések és tudományos kutatási célú adatigénylés;
- közadat-újrahasznosítási megállapodás keretében.

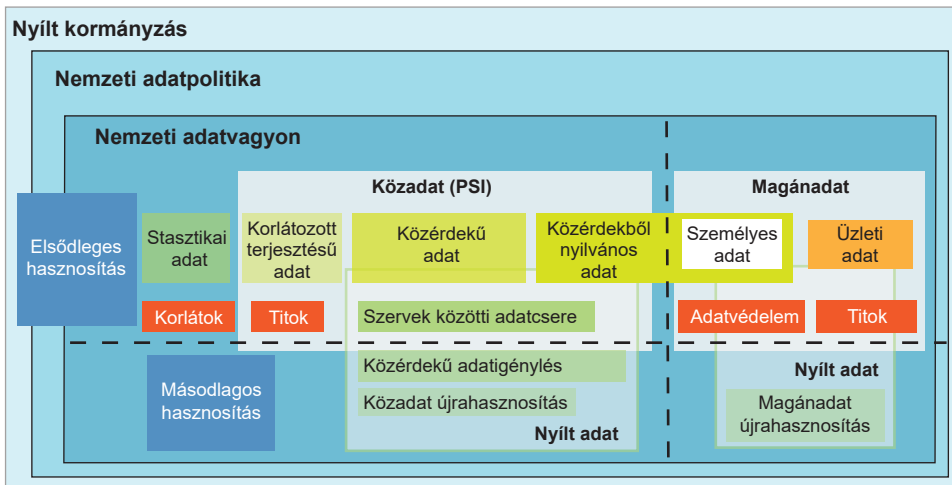
„[Ú]jrahasznosítás: a közadat vagy kulturális közadat felhasználása olyan kereskedelmi vagy nem kereskedelmi célra, amely kívül esik azon a közfeladat ellátása keretén belüli eredeti, a közfeladat ellátását előíró jogszabályból eredő célkitűzésen, amire az adatot előállították” (Közadat tv. 4. §).

A Fehér könyvben megfogalmazott jövőkép illeszkedik a hazai Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (2014–2020) és a Közigazgatás- és Köszolgáltatás-fejlesztési Stratégia (2014–2020) célkitűzéseihez, valamint az uniós kezdeményezésekhez egyaránt. 2019-ben jelent meg a Kormány legújabb versenyképességi programja. A program egyik feladata a Fehér könyv adatpolitikájának kiterjesztése.

4. ábra
Adat-ökoszisztéma

Forrás: a szerző szerkesztése

5. ábra
A Fehér könyv fogalmi rendszere

Forrás: Fehér könyv a nemzeti adatpolitikáról, 2016, 12.

Összefoglalás

A fejezet bevezető részében áttekintettük a legfontosabb alapfogalmakat, azok értelmezését, meghatározva a közadatok és magánadatok helyét és szerepét a nemzeti adatvagyonban. A következő részben az adatvagyon feltérképezéséről és az adatokkal való hatékony gazdálkodásról esett szó. Az adatgazdálkodás komplex, több területre bontható rendszer keretein belül valósítható meg.

A következő rész a nyílt adatok szerepét hangsúlyozta az adatgazdálkodás a hatékony adatvagyon-hasznosítás érdekében. A nyílt adatokban rejlő potenciális előnyök nemcsak a gazdaság, hanem a kormányzat és a társadalom különböző területein is jelentkeznek, az adatok nyílt elérésére építve. A nyílt kormányzás feltétele elsősorban a közadatokhoz való hozzáférés biztosítása. A nyílt adatok kérdésköre a hazai és uniós stratégiákban, irányelvekben, jogszabályokban is folyamatosan jelen van. A nyílt adatokban rejlő lehetőségek népszerűsítését, adatkészletek elérését nyíltadat-portálok is segítik.

Nemzeti szinten is szükség van egységes kormányzati adatpolitika és ez alapján jól működő adat-ökoszisztéma kialakítására. Az adatpolitika egységbe foglalja az adatvagyon előállításának és hasznosításának elveit, hangsúlyozva a nyílt adatok szerepét.

A javasolt adat-ökoszisztéma olyan rendszer, amelyben a különböző szereplők (adat-előállítók, -kezelők és -hasznosítók) egyszerre megrendelői és szolgáltatói egymásnak; ilyen módon kölcsönösen függenek egymástól, amely miatt csak együtt változhatnak, illetve fejlődhetnek. Az adat-ökoszisztéma kiterjed a közszféra mellett a magánszférára is, állami és önkormányzati szervekből, kutatóintézményekből, továbbá a lakosságból, a vállalkozásokból és más nem kormányzati szervezetekből, valamint az említettek adataiból, szakembereikből, együttműködéseikből, támogatásokból, jogi, szabványosítási, oktatási, műszaki infrastruktúráiból épül fel.

Fogalmak

- adat
- adatfeldolgozás
- adatgazdálkodás
- adatkezelés
- adatpolitika
- adatszótár
- információ
- közadat
- közérdekből nyilvános adat
- közérdekű adat
- közfeladatot ellátó szerv
- közszféra-információ (PSI)
- nemzeti adatpolitika
- nemzeti adatvagyon

- nyílt kormányzás
- nyílt adat
- személyes adat
- újrahasznosítás

Áttekintő kérdések

1. Sorolja be a következő adatkészleteket a nemzeti adatvagyon négy fő osztályának egyikébe:
 - Cégnyilvántartás
 - Levéltári gyűjtemény (például Hungaricana)
 - Sportegyesület tárgyi eszköz-nyilvántartása
 - Kedves Elek címjegyzéke
 - Facebook-kapcsolatjegyzék
 - Nemzeti Jogszabálytár
 - Időjárási adatok
 - Népszéki adatok
2. Az adatgazdálkodás komplex rendszerében hol jelenik meg az adatok védelme és az interoperabilitás? Miért fontosak ezek az összetevők?
3. Véleménye szerint a nyilvános adatok egyben nyílt adatok is? Válaszát indokolja!
4. Saját tapasztalatai alapján az oktatás és tanulás folyamatában hol jelent vagy jelenthetne hasznot a szabadon hozzáférhető adattárak használata?
5. Önt érdekli, hogy hazánk hol tart a nyílt adatok területén. Keresse fel a megfelelő portált, és tekintse meg az országok rangsorát, majd a hazai helyzetet áttekintő mutatókat!
6. Támassa alá érvekkel a következő megállapítást: a magyar nemzeti adatpolitika kitűzött céljainak sikeres megvalósítása hozzájárul az adminisztratív terhek csökkentéséhez és a foglalkoztatottság növeléséhez.

Felhasznált irodalom

2010. évi CLVII. törvény a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
2012. évi LXIII. törvény a közadatok újrahasznosításáról
2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról
- 38/2011. (III. 22.) Korm. rendelet a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások adatfeldolgozásának biztosításáról
- Dama International (2013): Data Management Body of Knowledge (DAMA-DMBOK) Elérhető: <https://dama.org/content/body-knowledge> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 10.)
- Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010–2014 (é. n.). Nemzeti Fejlesztési Minisztérium. Elérhető: www.terport.hu/webfm_send/2709 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 10.)

- Európai Bizottság (2011): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: nyílt adatok – az innováció, a növekedés és az átlátható kormányzás mozgatói, COM(2011) 88 final (2011. 12. 12.). Brüsszel.
- Európai Bizottság (2014): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: úton a prosperáló adatközpontú gazdaság felé, COM(2014) 442 final (2014. 07. 02.). Brüsszel.
- Európai Bizottság (2017): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: az európai adatgazdaság kiépítése, COM(2017) 9 final (2017. 01. 10.). Brüsszel.
- Európai Parlament és Tanács (2003): Az Európai Parlament és a Tanács 2003/98/EK irányelve (2003. november 17.) a közzféra információinak további felhasználásáról. Brüsszel.
- Európai Parlament és Tanács (2013): Az Európai Parlament és a Tanács 2013/37/EU irányelve (2013. június 26.) a közzféra információinak további felhasználásáról szóló 2003/98/EK irányelv módosításáról. EGT-vonatkozású szöveg. Brüsszel.
- Európai Parlament és Tanács (2019): Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1024 irányelve (2019. június 20.) a nyílt hozzáférésű adatokról és a közzféra információinak további felhasználásáról (átdolgozás). Brüsszel.
- GODA Szilárd (2011): Nyílt adat és nyílt kormányzat. *Információs társadalom*, 11. évf. 1–4. sz. 181–187.
- Fehér könyv a nemzeti adatpolitikáról* (2016). Budapest, Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács Szakértői Tanácsadó Testülete.
- MUNK Sándor – FLEINER Rita – MICSIK András – SIKOLYA Zsolt – NYÁRY Mihály (2014): Kapcsolt nyílt kormányzati adatok és kutatásuk keretei Magyarországon. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 4. sz. 144–169.
- Open Knowledge Foundation (2012): *Nyílt adatok kézikönyv 1.0.1 kiadás*. W. M. Iroda (fordítás) Elérhető: www.w3c.hu/forditasok/Open-Data-Handbook/OpenDataHandbook_hu.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 10.)